

4. Романова Э. В. Этический аспект немецкого обиходного языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Э. В. Романова. – М. : МГПИ, 2007. – 23 с.
5. Третьякова В. С. Речевой конфликт и гармонизация общения : дис. ... д-ра филол. наук / В. С. Третьякова. – Екатеринбург, 2003. – 301 с.
6. Havryliv O. Pejorative Lexik. Schriften zur deutschen Sprache in Österreich / O. Havryliv. – F/M : Peter Lang GmbH, 2003. – Bd. 31. – 155 S.
7. Remarque E.-M. Drei Kameraden / E.-M. Remarque. – М. : Юпитер-Интер, 2005. – 376 с.

Статтю подано до редколегії
27.03.2012 р.

УДК 811.111'373+398.3(=111)

О. О. Рогач – кандидат філологічних наук, доцент
кафедри прикладної лінгвістики Волинського
національного університету імені Лесі Українки

Забобони та прикмети як складові частини мовної картини світу англіїців

*Роботу виконано на кафедрі прикладної лінгвістики
ВНУ ім. Лесі Українки*

Статтю присвячено етнолінгвістичному аналізу англійських вірувань, забобонів та прикмет як складників національної мовної картини світу, визначенню їхньої основної тематики та призначення, встановленню структурних особливостей їхньої організації, окресленню компонентного складу порівняно з іншими національними лексичними системами.

Ключові слова: забобони, прикмети, сталі вирази, структура, семантика, національна мовна картина світу.

Рогач О. А. Забобы и признаки как составные части языковой картины мира англичан. Стаття посвящается этнолингвистическому анализу английских верований, забобонов и признаков как составных частей национальной языковой картины мира, определению их главной тематики и предназначений, установлению структурных особенностей их организации, очерчению компонентного состава в сравнении с другими национальными лексическими системами.

Ключевые слова: забобы, признаки, устойчивые словосочетания, структура, семантика, национальная языковая картина мира.

Rogach O. O. Superstitions and Signs as Constituent Parts of the Language World Map of the English. The article deals with the ethnic linguistic study of the English beliefs, superstitions and signs as parts of the national linguistic map of the world, definition of their main themes and purposes, the investigation of their structural peculiar features and their componential analysis in comparison with the similar units in other national lexical systems.

Key words: superstitions, signs, set expressions, structure, semantics, national language map of the world.

Постановка наукової проблеми та її значення. Важливе місце у національному світогляді етнічної спільноти та її розумінні оточуючого середовища займають численні вірування та прикмети, пов'язані з різноманітними пересторогами, обмеженнями, табу тощо. Подібно до історії становлення та розвитку етносу, яка в кожного народу інша, відмінними є і ті вірування та забобони, що здавна супроводжують життя його представників. **Мета** нашого дослідження – встановлення етнолінгвальних особливостей англійських національних забобонів, прикмет та пересторог, які займають значне місце в національній мовній картині англіїців та їхньому світогляді. Пропонована розвідка є продовженням наявних підходів до вивчення одиниць такого типу з урахуванням їхніх структурно-семантичних особливостей для подальшого розвитку етнолінгвістичних студій та фольклористики.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сприйняття та розуміння забобонів і пересторог становлять собою складні явища культури, тому досить неоднозначно їх окреслюють і трактують етнографи, лінгвісти, культурологи, філософи та священнослужителі. Негативно оцінює забобони церква, яка вважає, що подібні вірування – від лихого, тоді як людина набожна повинна цілковито довіряти Богові і повністю покладатися на Нього у своєму

житті. Проте незважаючи на таку критичну позицію церкви, багато представників різних етнічних спільнот не тільки знають про основні національні перестороги, прикмети і забобони, й досить часто керуються ними у своєму житті. Аналізом цих мовних одиниць займалися відомі етнолінгвісти та фольклористи, проте найзначнішими були дослідження В. С. Скляренка [1], А. С. Шуклінової [1], В. В. Сядро [1], О. Воропая [2], J. Hadfield [3], R. Fergusson [4] та інших. Забобони – «вірування в те, що певні предмети чи дії щасливі або ж нещасливі, або в те, що вони спричиняють певні події на основі давніх ідей про магію» [5, 1666]. Крім того, забобони – «це вірування в те, що певні речі чи події принесуть успіх або невдачу» [6, 10]. На думку багатьох людей, саме везіння та удача відіграють важливу роль у їхньому житті, тому перед багатьма важливими подіями, наприклад, іспитом, інтерв'ю, подорожжю тощо, бажають одне одному успіху. Представники певної етнічної спільноти дізнаються про національні вірування, прикмети та забобони ще в дитинстві, проте в дорослому віці переважна більшість із них не визнає своєї забобонності чи упередженості, хоча може дотримуватися її за звичкою або ж на рівні підсвідомого.

Аналіз культурологічного матеріалу вказує на те, що увесь пласт відомих забобонів, пересторог та прикмет умовно можна поділити на три великі групи: **знаки невдачі, прикмети успіху та передбачення майбутнього**.

Значна частина забобонів та прикмет, що традиційно символізують **невдачу**, мають релігійну історію. Наприклад, досить часто число 13 асоціюють із невезінням чи невдачею і пояснюють це тим, що на святій вечері були присутні саме 13 осіб. Тому саме цього числа часто уникають при нумерації поверхів висотних будинків чи власне будинків, або ж переносять дати важливих подій, якщо вони випадають на 13 число у п'ятницю.

До складу наступного повір'я британців, пов'язаного з невдачею, входить лексема «драбина» – *If you walk under a ladder, you will have bad luck* [3, 105]. Поясненням цьому може слугувати середньовічна традиція вішати злочинців саме на драбинах, приставлених до стіни.

Інший блок **ознак невезіння** дотичний до **руху** – поганим знаком, наприклад, вважається ходити по заглибленнях між пішохідними плитами чи переходити комусь дорогу на сходах. Очевидно, це не стільки прикмета невдачі, як пересторога, яка насамперед пов'язана з безпекою руху.

Подібно до інших національних культур, певні перестороги, що символізують невдачу, містять у собі зооніми, проте їхня семантика варіюється від культури до культури. Наприклад, чорний кіт приносить британцям успіх – *If you see a black cat you will have good luck* [3, 105], тоді як у слов'янських культурах це ознака невдачі.

Деякі з прикмет, які знаходимо в британського етносу, повторюються і в інших мовних системах. Наприклад, *If you spill salt, you will have bad luck* [3, 105], *If you break a mirror, you will have seven years' bad luck* [3, 105], де символами невдачі виступають характерні для інших культур розсипана сіль та розбите дзеркало. Подібне можна сказати і про наступні вирази, які підтверджують притаманне багатьом етносам переконання у тому, що свист накликає біду чи привертає лихі сили: *A whistling girl does rouse devil* [4, 230], *A whistling woman and a crowing hen are neither fit for God nor men* [4, 230]. Досить часто в національних культурах спостерігаємо протиставлення невдачі в коханні успіху в картах, оскільки ці два поняття виключають одне одного. Наприклад, *Lucky at cards, unlucky in love* [4, 230].

До власне британських ознак невдачі належить вираз, до складу якого входить лексема *umbrella*, оскільки культурозначимої інформації вона набуває лише в англійській мовній картині світу. Наприклад, *If you open an umbrella in the house, you will have bad luck* [3, 105], де ознакою невдачі виступає випадково розкрита в приміщенні парасолька.

Передвісниками великої біди чи смерті в родині, показниками тривалості життя людини виступають прикмети, пов'язані з криками круків, молодим та старим місяцем, і навіть часом, коли в дитини прорізуються зуби. Наприклад, *The croaking raven bodes death* [4, 230], *Soon tod, soon God* (tod here means having teeth. The implication is that babies who cut their teeth early will die young) [4, 230], *No moon no man* (This refers to the belief that children born between the old and new moon will not survive to adulthood) [4, 230].

Наступна група виразів використовується на виділення ознак теперішнього чи майбутнього **успіху**. Наприклад, показниками успіху можуть виступати непарні числа, тричі повторена справа тощо: *There is luck in odd numbers* [4, 229], *Third time lucky* [4, 230], *The third is a charm* [4, 230], *The third time pays for all* [4, 230], *All things thrive at thrice* [4, 230].

Беззаперечною ознакою успіху виступають сталі вирази, які символізують багатство чи умови, за яких воно стане можливим. Наприклад, *If your hand itches, you will get some money* [3, 105], *If you see the new moon, turn over the money in your pocket, then you will be rich* [3, 105].

Важливу частину передбачень становлять ознаки, які містять інформацію про майбутнього супутника життя. Наприклад, *If you sleep with a mirror under your pillow, you will dream of your future husband* [3, 105], *If you peel an apple, and throw the peel over your left shoulder, it will form the initial of your future husband or wife's name* [3, 105].

Невід'ємною частиною життя етнічної спільноти та окремих індивідумів є успіх у особистому житті, бізнесі, кар'єрі тощо. Тому обов'язковими для національної культури є наявність певних приказок, засторог чи прикмет, які передбачають успіх і вказують на певний тип поведінки, який приносить удачу та везіння. Наприклад, *If the first person to enter your house in the New Year is a tall dark man, you will have good luck all year* [3, 105], *If you put your clothes on inside out by mistake, you will have good luck* [3, 105]. Наступні сталі вирази містять рекомендації щодо того, як уникнути нещастя чи відвернути біду: *He who would wish to thrive must let spiders run alive* [4, 230], *Touch wood; it's sure to come good* [4, 230], *Rowan tree and red thread make witches time their speed* (A reference to the former belief that a rowan cross tied to the door with a red thread would keep witches away) [4, 230].

Цікавою з точки зору порівняння з іншими національними системами є наступна прикмета, у якій дається рекомендація, що робити, аби було багато дітей: *If you rock the cradle empty then you shall have babies plenty* [4, 231]. Українці ж вірять, що колихати порожню колиску не можна, оскільки в дитини болітиме голова.

Окрему групу сталих виразів складають мовні одиниці, які пояснюють **особистість людини** та певним чином прогнозують її поведінку через зовнішні риси. Наприклад, холодні руки вказують на любляче серце, голубі очі – щирість душі, ямка на підборідді – підступність характеру: *Cold hands, warm heart* [4, 230], *A moist hand argues an amorous nature* [4, 230], *A dimple in the chin, a devil within* [4, 230], *Blue eyes, true eyes* [4, 230], *To a red man read thy rede; with a brown man break thy bread; at a pale man draw thy knife; from a black man keep thy wife* (A reference to the colour of a man's hair as an indicator of his personality) [4, 230].

Окрему групу сталих виразів, які використовуються на передбачення майбутнього, становлять мовні одиниці, до складу яких уходять **назви днів тижня**. Наприклад: *Monday for wealth, Tuesday for health, Wednesday the best day of all; Thursday for crosses, Friday for losses, Saturday no luck at all* [A reference to the good or ill fortune associated with the day of one's wedding] [4, 49]. Переважно ці сталі вирази пов'язують день тижня і день народження дитини, указуючи на те, що день, у який народилася дитина, визначає її майбутню долю. Наприклад: *Monday's child is fair of face, Tuesday's child is full of grace, Wednesday's child is full of woe, Thursday's child is child has far to go, Friday's child is loving and giving, Saturday's child works hard for its living, and the child that's born on the Sabbath day, is fair and wise and good and gay* [4, 50].

Велика кількість засторог та забобонів пов'язані ще з однією важливою подією в житті людей – **одруженням**. Більшість англіїців вірять, що існують особливі прикмети, яких варто дотримуватися для того, щоб правильно вибрати час для одруження і бути щасливим у шлюбі. До основних значущих прикмет належать: погода, час одруження, весільні кольори та атрибутика, наявність попередніх весіль у родині. Наприклад: *A growing moon and a flowing tide are lucky times to marry in* [4, 158], *Marry in Lent and you will live to repent* [4, 158], *They that marry in green, their sorrow is soon seen* [4, 158], *If you carry a nutmeg in your pocket, you will be married to an old man* [4, 158], *Two bachelors drinking to you at once; you will be soon married* [4, 158], *One wedding brings another* [4, 158]. Як показують приклади, національно специфічними є сталі вирази, які свідчать про неприйнятність зеленого кольору при одруженні, про використання *nutmeg*, якщо дівчина хоче вийти заміж за старшого чоловіка. Проте існує певна частина сталих виразів, які повторюються в інших національних лексичних системах із подібною семантикою – одне весілля в родині часто прискорює наступне, сонячна погода в день весілля приносить щастя, одруження під час посту змусить каятися все життя, одруження в травні може призвести до великих труднощів та клопотів у сімейному житті.

Структурний аналіз наведених вище забобонів, пересторог, прикмет та вірувань свідчить про те, що переважно це складносурядні, або складнопідрядні речення пропозиційного характеру: *If the first person to enter your house in the New Year is a tall dark man, you will have good luck all year* [3, 105], проте зустрічаються прості речення в наказовому способі: *Marry in May, rue for aye* [4, 158]. Значна частина прикмет, вірувань та пересторог характеризується скороченням чи опущенням окремих

членів речення: *A dimple in the chin, a devil within* [4, 230], а також інверсією: *Happy is the bride the sun shines on, and the corpse the rain rains on* [4, 158].

Подібно до інших етносів, англійці приділяють особливу увагу снам та їх трактуванням, тому окремо можна виділити групу вірувань та застережень, які пов'язані зі змістом снів та їх типів. Наприклад, звертається увага на те, що те, що приходить до нас у снах, є протилежним до реальності або ж взагалі не відповідає дійсності: *Dreams of a funeral and you hear of a marriage* [4, 221], *After of a wedding comes a corps* [4, 221], *Dreams go by contraries* [4, 221], *Dreams are lies* [4, 221], *To believe in one's dreams is to spend all one's life asleep* [4, 221]. Проте існують певні застереження щодо того, коли можна розповідати сни, а коли не варто, оскільки від цього залежить їхнє здійснення: *Friday night's dream on the Saturday told, is sure to come true be it never so old* [4, 221], *Morning dreams come true* [4, 221]. Не дивлячись на те, що побутує думка про неправдивість снів, усе ж вони часто трактуються як спосіб компенсації того, що не існує, чого бракує у реальному світі: *In dreams and in love nothing is impossible* [4, 221], *A dream grants what one covets when awake* [4, 221], *God creates dreams* [4, 221]. Крім того, вказується на взаємозв'язок реального світу зі снами, які досить часто віддзеркалюють щоденні переживання чи клопоти: *When troubles few, dreams are few* [4, 221].

Висновки. Здійснений аналіз вірувань, прикмет та забобонів засвідчує про те, що під час передбачення майбутнього, застереження чи запобігання певним подіям або невдачам, а також для сприяння чомусь позитивному або успішному в житті етнічної спільноти чи окремого індивідуума, важливу роль відіграють визначні дати, числа, кольори, дні тижня. Частина пересторог і прислів'їв має релігійну основу, інші – пов'язані з історичним досвідом людей, особливостями організації побуту, традиціями та звичаями.

Основна кількість аналізованих застережень, прикмет та приказок має чітко окреслену англійську етнічну належність, проте існують і такі, що мають антонімічне значення в інших національних культурах, або ж належать до категорії інтернаціональних.

Список використаної літератури

1. Українські традиції і звичаї / авт.-упоряд. : В. С. Складенко, А. С. Шуклінова, В. В. Сядро. – Х. : Фоліо, 2007. – 318 с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу : етнографічний нарис / О. Воропай. – К. : Мале вид. п-во «Оберіг», 1991. – Т. II. – 442 с.
3. Hadfield J. Advanced Communication Games / Jill Hadfield. – London : Nelson ELT, 1995. – 105 p.
4. Fergusson R. The Penguin Dictionary of Proverbs / R. Fergusson. – London : Allen Lane, 1983. – 331 p.
5. Longman Dictionary of Contemporary English. – Pearson Education Ltd, 2003. – 1949 p.
6. Superstitions // English Learner's Digest. – 2005. – № 4. – 10 p.

Статтю подано до редколегії
15.03.2012 р.

УДК 81'373.4

Н. В. Романова – кандидат філологічних наук, доцент,
докторант Київського національного лінгвістичного
університету

Семантика емотивних прикметників німецької мови XVIII століття (на матеріалі трагедії «Фауст» Й. В. фон Гете)

Роботу виконано на кафедрі німецької філології
КНЛУ

Статтю присвячено питанням семантики емотивної лексики, зокрема прикметників німецької мови XVIII століття. Висвітлено основні аспекти порушеної проблеми щодо емотивного змісту.

Ключові слова: фундаментальна емоція, прикметник, емотивні прикметники, семантика.